

Universiteit Utrecht

Begrijpen doen

Een kwalitatief onderzoek naar collaborative completions

Maud Beunis – 3509532

Begeleider: Tom Koole

18-1-2013

INHOUDSOPGAVE

Abstract.....	3
Inleiding.....	3
Theoretisch kader	5
Methode	8
Conversatie analyse	8
Beurtorganisatie.....	8
Probleemstelling	9
Data.....	9
Analyse.....	9
Inhoudelijke collaborative completion	10
Affectieve collaborative completion	13
Conclusie.....	16
Discussie.....	18
Literatuurlijst.....	20

BEGRIJPEN DOEN: EEN KWALITATIEF ONDERZOEK NAAR COLLABORATIVE COMPLETIONS

MAUD BEUNIS - 3509532

ABSTRACT

Deze scriptie beschrijft hoe gespreksdeelnemers met behulp van een collaborative completion laten zien hoe zij elkaar begrijpen. Het onderzoek gaat in op een inhoudelijke en affectieve collaborative completion. De onderzoeksvraag is: 'wat doen gespreksdeelnemers extra door iets als een collaborative completion te doen en niet als een respons?'. Uit de analyse blijkt het volgende: (1) een hoorder vult een uiting inhoudelijk aan met een inhoudelijke collaborative completion en hiermee demonstreert hij dat hij een spreker heeft begrepen. (2) Een hoorder geeft een oordeel of evaluatie bij een affectieve collaborative completion en laat zo zien dat hij het met een spreker eens is. Door een collaborative completion te produceren, claimt een hoorder dat hij de voorgaande beurtopbouw-eenheden van de spreker heeft begrepen. Hij geeft hier tevens bewijs voor door een poging te doen om de beurt af te maken. Een hoorder toont hiermee dus aan dat hij een spreker dusdanig heeft begrepen, dat hij zelfs kan voorspellen hoe de beurt zal eindigen.

INLEIDING

In conversaties construeren gespreksdeelnemers constant betekenissen met elkaar. Houtkoop & Koole (2008) zeggen hier het volgende over: "Een belangrijk punt in de conversatie analyse is dat sociale interactie een kwestie is van interactionele totstandkoming". Hiermee wordt bedoeld dat uitingen op elkaar afgestemd moeten zijn en dat een conversatie gemeenschappelijk is. Volgens Grice (in: Houtkoop & Koole, 2008) ligt hier een coöperatieprincipe aan ten grondslag. Dat wil zeggen dat een uiting moet bijdragen aan een einddoel of een richting van de conversatie. Uitingen zijn onderling van elkaar afhankelijk en dus is het in een conversatie van belang dat gespreksdeelnemers elkaar begrijpen (Sacks, 1992). De vraag is echter hoe gespreksdeelnemers elkaar op de hoogte houden van begrip.

Er zijn verschillende methoden om begrip te laten blijken. Zo kan een hoorder met behulp van een 'begrijpen doen' zoals 'ja' laten zien dat hij de spreker heeft begrepen, maar kan een hoorder dit ook doen aan de hand van een 'weten doen' zoals het geven van een demonstratie omtrent hoe iets is begrepen (Koole, 2010). Een hoorder kan dus begrip tonen aan de hand van een claim (Sacks, 1992; in: Koole, 2010) of een demonstratie. Hoe gespreksdeelnemers begrip laten blijken, heeft volgens Koole (2010) te maken met de preferentie. Er wordt immers anders gereageerd op de vraag 'snap je dat' -dit markeert een claim-, dan 'weet je dat' -dit markeert een demonstratie-. Houtkoop & Koole (2008) zeggen hier het volgende over: "Gespreksdeelnemers oriënteren zich op regels die aangeven wat een sequentieel relevante volgende handeling is op een huidige handeling". Als een handeling uitblijft, zou dat kunnen betekenen dat de hoorder iets niet heeft begrepen.

Een hoorder kan begrip tonen op het moment dat een beurt kan worden overgenomen als de huidige spreker een mogelijk voltooiingspunt heeft bereikt (Schegloff, 1996). Een hoorder kan aan de hand van een beurtopbouwcomponent bepalen wanneer een spreker eventueel klaar is met zijn beurt en vanaf dat punt de beurt overnemen (Mazeland, 2008). In sommige gevallen wordt een beurt echter overgenomen voor een mogelijk voltooiingspunt. Een voorbeeld hiervan is een situatie waarin een uiting door een of meerdere gespreksdeelnemers wordt geproduceerd. Een hoorder continueert in dat geval de turn constructional unit (TCU) van een spreker en dit wordt een collaborative completion genoemd (Lerner, 1991, 1996; Sacks, 1992).

Grammaticale kennis is volgens Sacks, Schegloff & Jefferson (1974) een van de belangrijkste kenmerken van het beurtwisselingsmodel. Gespreksdeelnemers kunnen met behulp van deze kennis niet alleen op een ander anticiperen door een volgende spreker te worden en een beurt te voltooien, zij kunnen ook voorspellen hoe een bepaalde beurt zou kunnen eindigen. Een collaborative completion heeft betrekking op het afronden van een beurt van een ander en daarom is kennis van beurtopbouw van belang. Lerner (1991) omschrijft verschillende beurtconstructies waarbij een voltooiing kan worden verwacht:

- Samengestelde TCU's zoals *als X-dan Y* en *wanneer X-dan Y*;
- Quotes zoals *X zegt-Y*;
- Ingevoegde zinnen die een beurt voortzetten;
- 'List structure' zoals opeenvolgende reeksen.

Zodra het eerste deel van een dergelijke constructie wordt gelanceerd, kan er worden geanticipeerd op het tweede deel. Een voorbeeld hiervan is onderstaand fragment. Dit fragment laat de beurtconstructie *als X-dan Y* zien.

(1) [Fragment uit Chin 2012]

344	Els	→	ja meesta↑l (.) kom ik pas op ideeën als
345			ik andere mensen iets hoor zeggen enzo
346			(0,7)
347			en [dan
348	Jenny	→	[dat je
349			oh ja momenten hebt

In dit voorbeeld projecteert Els het eerste deel van een constructie, namelijk 'als'. Dit noemt Lerner (1991) een preliminaire beurtcomponent. Na de pauze in regel 346 wil Els het tweede deel van de constructie lanceren, namelijk 'dan'. Jenny neemt de beurt van Els echter over in regel 348 en maakt de beurtopbouweenheid van Els grammaticaal compleet. De gespreksdeelnemers hebben nu gezamenlijk een beurt geconstrueerd, wat betekent dat dit fragment een voorbeeld is van een collaborative completion.

In deze scriptie wordt de rol van een collaborative completion verder onderzocht. Er worden twee vormen onderscheiden, namelijk een inhoudelijke en een affectieve vorm. Deze vormen worden in het analysehoofdstuk verder uitgewerkt. De focus ligt hierbij op de vraag wat gespreksdeelnemers doen door begrip te laten blijken aan de hand van een collaborative completion. Het *doen* van begrijpen staat hier dus centraal. Dit verwijst naar de overkoepelende vraag 'hoe wordt begrijpen gedaan?' van het algemene thema van de scriptie 'laten zien wat je weet'.

THEORETISCH KADER

Het is wel duidelijk dat gespreksdeelnemers elkaar voortdurend laten zien wat zij begrijpen en weten. De vraag is nu waarmee gespreksdeelnemers begrip en kennis bij elkaar nagaan. Het is daarbij van belang om te kijken naar gedeelde kennis. Clark (1991, in: Edwards, 1997) zegt dat gedeelde kennis datgene is wat beide gespreksdeelnemers weten en daarvan het overlappende gedeelte. Oftewel, gedeelde feitelijke informatie is actueel en wordt tijdens conversaties opgebouwd. Maar volgens Edwards (1997) hebben gespreksdeelnemers helemaal geen toegang

tot een cognitief niveau. Het gaat volgens hem niet om werkelijke gedeelde kennis, maar om hoe een boodschap wordt verpakt. Men kan dus bepaalde interactionele doelen in conversaties bereiken door iets simpelweg te presenteren als gedeelde kennis (Edwards, 1997).

Een interactieve voltooiing is volgens Edwards (1997) een gemeenschappelijke manier waarmee overeenstemming kan worden bereikt. Hij benadrukt dat dit een manier van praten is en dat het dus een manier is om iets te presenteren als een overeenstemming: "Completions are opportunities for intersubjective display and repair, and for accomplishing interactional business". Volgens Sacks (1992) doet een collaborative completion veel meer. Hij merkt op dat een collaborative completion een zekere verbondenheid tussen mensen signaleert. Ook is het volgens hem een interactieve manier om uitingen op zo'n manier te construeren en te weergeven, dat sociale acties zoals het signaleren van overeenstemming, ironie en de totstandbrenging van een lidmaatschap, kunnen worden uitgevoerd. Dit betekent dat Sacks (1992) de formulering van Edwards (1997) aanvult. Een collaborative completion kan volgens Sacks (1992) niet alleen gebruikt worden om te tonen dat een hoorder hoort en begrijpt wat een spreker zegt, maar gespreksdeelnemers worden op deze manier ook in staat gesteld om 'member talk' over iets te doen.

Ook Lerner (1991, 1996) deelt de mening dat een collaborative completion overeenstemming signaleert, maar hij gaat in zijn onderzoeken voornamelijk in op de structurele voorwaarden voor een collaborative completion. Dit betekent dat hij onderzoekt wat de algemene verschijnselen zijn van een beurtovername. Oftewel, in hoeverre gespreksdeelnemers controle hebben over elkaars TCU's en wanneer zij de beurt kunnen overnemen. Volgens Lerner (1991, 1996) is een beurtovername aan de hand van een voorlopige voltooiing een manier van antwoorden en kan het gezien worden als een vertolking van wat de ander zou gaan zeggen. Met behulp van een voorlopige voltooiing wordt de huidige TCU van de spreker dus gecontinueerd door de hoorder en kan het mogelijk een voltooiing van de beurt zijn. Gespreksdeelnemers proberen inzicht te krijgen in het type beurtopbouw, zodat zij kunnen voorspellen wanneer een spreker klaar is met zijn beurt en er van beurt gewisseld kan worden (Mazeland, 2008).

Hoewel Edwards (1997), Sacks (1992) en Lerner (1991, 1996) een andere nadruk leggen op het fenomeen collaborative completion, zijn zij het er allen over eens dat een hoorder een uiting van een spreker grammaticaal compleet kan maken door iets als een collaborative completion te

doen. Een hoorder reageert in dit geval dus op de spreker met een collaboratieve beurtaanvulling. Om te onderzoeken of en hoe gespreksdeelnemers het met elkaar eens worden, is het van belang inzicht te krijgen in de betekenis die wordt toegewezen aan intersubjectiviteit. Volgens Houtkoop & Koole (2002) mag er van intersubjectiviteit worden gesproken als gespreksdeelnemers dezelfde betekenis aan dingen geven. Edwards (1997) deelt deze uitspraak, maar formuleert het anders: intersubjectiviteit is iets wat gespreksdeelnemers beheren en iets waar zij dingen mee kunnen doen. Maar wat zegt dit nu over een collaborative completion? Een collaborative completion is een onderdeel van de 'interactionele machine' van intersubjectiviteit (Edwards, 1997) en verstrekt verdere opties voor het vervolg van een beurt (Edwards, 1997, Sacks, 1992, Lerner, 1991, 1996).

Als er onderzoek wordt gedaan naar interactieprocessen, dan ligt de focus op hoe gespreksdeelnemers betekenissen met elkaar construeren. Maar hoe laten gespreksdeelnemers nu zien dat zij elkaar begrijpen? Zoals eerder vermeld, zijn er verschillende methoden om begrip te laten blijken. Koole (2010) onderscheidt twee typen begrip, namelijk *een* begrip en *het* begrip. *Een* begrip verwijst naar hoe iets is begrepen en *het* begrip gaat om de vraag of iets wel of niet begrepen is. In het eerste geval moet de spreker tonen dat hij iets heeft begrepen en in het tweede geval wordt een spreker vaak uitgenodigd om een claim van begrip te laten zien. Het fenomeen waar ik mij op richt, een collaborative completion valt onder tonen, aangezien een hoorder laat zien hoe hij de spreker heeft begrepen door een beurt af te maken. Een hoorder demonstreert dan wat en hoe hij iets heeft begrepen. Op deze manier beweert hij niet alleen dat hij iets heeft begrepen, maar geeft hij hier ook bewijs voor (Lerner 2004, 1996, 1991; Sacks, 1992). Dat een spreker niet uitgenodigd hoeft te worden om een collaborative completion te produceren blijkt wel uit het volgende citaat van Lerner (1996):

“Composing and positioning an utterance as a conditional entry into another’s turn does not require an ‘invitation’”.

Nu duidelijk is wat de relatie tussen een collaborative completion en begrijpen is, wil ik weten wat een collaborative completion nu eigenlijk doet. Is het slechts een reactie op wat een spreker zegt, wilt de hoorder meer laten zien door een collaborative completion te gebruiken of is er iets anders aan de hand? De vraag die in het begin van het onderzoek centraal stond was: ‘wat is de functie van een collaborative completion?’. Omdat ik tevens geïnteresseerd was in het doen van begrijpen, ben ik verder gegaan met de vraag: ‘wat doen mensen om begrip te laten blijken met

een collaborative completion?'. Deze vraag heb ik aan de hand van mijn data en theorie gespecificeerd en daarom heb ik de vraag 'wat doen gespreksdeelnemers extra door iets als een collaborative completion te doen en niet als een respons?' als uitgangspunt genomen voor mijn analyse.

METHODE

CONVERSATIE ANALYSE

In dit onderzoek heb ik gebruik gemaakt van conversatie analytische inzichten. Dat wil zeggen dat ik de procedures heb beschreven waarmee gespreksvoerders hun interacties op ordelijke wijze hebben vormgegeven (Houtkoop & Koole, 2002). Het gaat hierbij om een onderzoek naar interactionele handelingen, oftewel hoe een hoorder met een uiting van een spreker omgaat en niet om wat spreker bedoelt met een bepaalde uiting. Dit betekent dat er geen uitspraken zijn gedaan over de psychologische en cognitieve achtergronden van gespreksdeelnemers, maar dat er is gekeken naar hoe gespreksdeelnemers omgaan met uitingen.

BEURTORGANISATIE

De lokale gespreksorganisatie stond centraal in dit onderzoek. Dit betekent dat ik heb gekeken hoe gespreksdeelnemers conversaties beurt voor beurt organiseren. Hierbij heb ik het beurtwisselingsmodel van Sacks, Schegloff en Jefferson (1974) als leidraad gebruikt. Dit model geeft inzicht in de principes waarop gespreksdeelnemers zich oriënteren bij de organisatie van een beurtwisseling (Mazeland, 2008). Het model bestaat uit twee componenten, namelijk de beurtopbouwcomponent en de beurttoewijzingscomponent. Gespreksdeelnemers kunnen aan de hand van de principes van de beurtopbouwcomponent bepalen wanneer er een beurtwisseling plaats kan vinden (Mazeland, 2008; Houtkoop & Koole, 2002). Voor mijn analyse heb ik gekeken naar de beurtwisseling. Ik heb mij voornamelijk gefocust op wanneer een hoorder de beurt van een spreker overneemt zonder dat hij daarvoor wordt uitgenodigd. Ik zal deze vorm van beurtovername in het volgende hoofdstuk laten zien aan de hand van voorbeelden van collaborative completions.

PROBLEEMSTELLING

Ik ben dieper op begrijpen ingegaan door mij te concentreren op de functie van een collaborative completion. Dit heb ik niet gedaan door conclusies te trekken op het cognitief niveau, maar door mij juist af te vragen wat iemand *doet* met een collaborative completion. Ik heb daarbij in mijn achterhoofd gehouden dat interactie een manier van praten kan zijn en niet direct een reflectie van kennis is.

In dit onderzoek stond allereerst een brede vraagstelling centraal, namelijk: 'wat is de functie van een collaborative completion?'. Vanaf dat punt heb ik gezocht naar literatuur en fenomenen die in relatie stonden met deze vraag. Ik ben steeds opnieuw naar mijn data en literatuur gaan kijken en heb mijn vraagstelling daarop aangepast. Dit betekent dat ik ben begonnen met een bredere vraagstelling dan waarmee ik ben geëindigd, namelijk: 'wat doen gespreksdeelnemers extra door iets als een collaborative completion te doen en niet als een respons?'. In totaal heb ik 124 gesprekken geanalyseerd en 45 voorbeelden gevonden van collaborative completions.

DATA

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van telefoongesprekken die de afgelopen twee jaar door studenten in het kader van de cursus Mondelinge Interactie van Universiteit Utrecht zijn gemaakt. Deze telefoongesprekken zijn getranscribeerd volgens het systeem dat gebruikt wordt in de conversatieanalyse (Houtkoop & Koole, 2008; Mazeland, 2008). In de transcripten zijn zoveel mogelijk hoorbare kenmerken opgenomen. Denk hierbij aan prosodische kenmerken zoals intonatie en toonhoogte, maar ook aan vertragingen, versnellingen, pauzes, overlap, lachen en stemverheffingen. De transcripten waren beschikbaar op het softwareprogramma Transana. Met behulp van Transana kon audio- en videomateriaal getranscribeerd en geanalyseerd worden. De transcripten hebben variëren in lengte van één tot tien minuten. Om anonimiteit van gespreksdeelnemers te waarborgen zijn namen en plaatsnamen veranderd.

ANALYSE

Gespreksdeelnemers laten elkaar voortdurend zien wat ze begrijpen en weten. Zij organiseren conversaties lokaal, oftewel van beurt tot beurt. Een beurt bestaat uit een of meerdere

beurtopbouweenheden en er kan van beurt gewisseld worden op het mogelijk voltooiingspunt. Dit wordt ook wel de plaats-relevant-voor-beurtoverdracht genoemd. Er zijn verschillende beurtwisselingsregels van toepassing. Zo kan de huidige spreker de volgende kiezen, kan de volgende spreker zichzelf selecteren en kan de huidige spreker doorgaan (Mazeland, 2008). In praktijk houden gespreksdeelnemers zich echter niet altijd aan dergelijke regels. Zo kan een beurtwisseling ook plaatsvinden voor het mogelijk voltooiingspunt. Een hoorder reageert dan op een spreker door de beurt van de spreker af te maken, zonder dat hij hiervoor uitgenodigd is. Dit betekent dat de hoorder de TCU, of met andere woorden de beurtopbouweenheid, van de spreker compleet maakt.

Als twee of meerdere gespreksdeelnemers gezamenlijk een beurt construeren is er sprake van een collaborative completion (Lerner, 2004, 1996, 1991). In deze scriptie zal ik laten zien dat er een onderscheid gemaakt kan worden tussen een inhoudelijke en een affectieve collaborative completion. Een inhoudelijke collaborative completion heeft voornamelijk betrekking op de structurele kant die door Lerner wordt uitgewerkt en laat zien dat een hoorder een spreker heeft begrepen. Een duidelijk voorbeeld hiervan is het leveren van een *als*-deel door de spreker en een *dan*-deel door de hoorder. Een affectieve collaborative completion laat vooral zien hoe een hoorder een spreker begrepen heeft en dat hij het met hem eens is. De hoorder geeft dan een demonstratie omtrent wat hij heeft begrepen. Het gaat hier volgens Sacks om een vorm van 'member talk' en hoe mensen over een onderwerp praten.

INHOUDELIJKE COLLABORATIVE COMPLETION

In fragment 2 is sprake van een inhoudelijke collaborative completion. Els en Jenny hebben het over de cursus televisiegeschiedenis die wordt aangeboden op de Universiteit en geven hier een mening over. Els begint haar beurt en Jenny maakt de beurt inhoudelijk compleet.

(2) [Fragment uit Chin 2012]

203	Els		oh geschiede- >televisiegeschiedenis< (.)
204		→	dan moet het wel hè hh e[n dan
205	Jenny	→	[dan moet wel
206			oud zijn ja
207			(0,6)
208	Els		ja:h

In regel 205 doet Jenny een gooi naar de voltooiing van de beurtopbouweenheid van Els in regel 204. Zij doet dit door Els in haar lopende beurt deels te herhalen met ‘dan moet het wel’ en vervolgens vanaf dat punt de beurt over te nemen en af te maken. Jenny begint haar beurt dus aan de hand van een overlapping om te laten zien hoe zij de uiting van Els heeft begrepen. Deze overlapping kon plaatsvinden omdat de voortzetting van de beurt van Els in regel 204 een vorm van aarzeling omvatte, namelijk ‘hè hh’. Als een hoorder een spreker op het moment van aarzeling overlapt, dan noemt Jefferson (in: Mazeland, 2008) dat een postconjunctionele overlap. Bovenstaand fragment laat echter niet zomaar een vorm van overlap zien. Het gaat hier om een collaborative completion. Oftewel, het afmaken van de beurt van iemand anders. Jenny toont op deze manier dat zij kan voorspellen hoe de beurt zal eindigen en dus ook dat zij Els heeft begrepen. Een mogelijke voltooiing is echter pas volledig als de eerste spreker dit bevestigt (Lerner, 2004). Dit wordt gedaan in regel 208 van fragment 2. Els reageert door de voorgestelde voltooiing van Jenny te bevestigen met ‘ja:h’. Dit betekent dat de TCU inhoudelijk compleet is en dat de gespreksdeelnemers gezamenlijk een beurt geconstrueerd hebben. De gespreksdeelnemers laten op deze manier aan elkaar zien dat er een gedeelde betekenis is en dat het onderwerp met succes kan worden afgerond.

In fragment 3 bespreken twee vriendinnen een activiteit. De hoorder Hannah begint haar beurt voordat de spreker Marlies haar beurt heeft kunnen voltooien. Hannah overlapt Marlies en maakt haar beurt af.

(3) [*Fragment uit Bastiaans1 2012*]

108	Marlies	ja, maar het is echt best wel e:ng
109		ik bedoel het is echt je moet echt gas geven en remmen, en in z'n achteruit en z'n vooruit en
110		→ het werkt een [beetje
111	Hannah	→ [beetje woestijnachtig toch?= =ja↑ ja nouja weetje de Uithof is natuurl[ijk niet helemaal
112	Marlies	maar het was wel het waren best we[l hoge bergen

Bovenstaand fragment laat zien dat de collaborative completion van Hannah in regel 111 betrekking heeft op de voorgaande beurten van Marlies. Dit betekent dat er een context nodig is om de beurtopbouweenheid van de spreker te kunnen voltooien. De voorgaande beurt is de meest directe context van een uiting en verschaft informatie over waar een uiting over gaat en hoe hij is vormgegeven (Mazeland, 2008). Door een mogelijke voltooiing te leveren, laat Hannah zien hoe zij Marlies begrepen heeft. Hannah tracht de beurt van Marlies af te ronden door haar te overlappen en vervolgens de tag ‘toch’ te gebruiken. Volgens Lerner (1996) is het voltooien

van een beurt van een ander een manier van antwoorden en kan de volgende stap het accepteren daarvan zijn. Dit is tevens te zien in regel 111 en 112. Hannah maakt de beurt van Marlies in regel 111 af met ‘beetje woestijnachtig toch?’ en wijst de beurt toe aan Marlies met behulp van de tag. Marlies begint haar beurt vervolgens in regel 112 door een antwoord te geven op de mogelijke voltooiing. De tag wordt gebruikt na het mogelijk voltooiingspunt van de lopende beurtopbouweenheid van Hannah en fungeert daarom als een responsuitlokker (Mazeland, 2008). Hannah kan haar interpretatie omtrent de uiting van Marlies dus checken door een tag te gebruiken. In regel 112 reageert Marlies met een gedisprefereerde respons op de collaborative completion van Hannah (Pomerantz, 1984; Houtkoop & Koole, 2002). Dit doet zij door eerst gebruik te maken van het instemmende signaal ‘ja↑’ en vervolgens een reactie te geven op wat Hannah heeft gezegd. Op deze manier kan Marlies laten zien dat de uiting van Hannah niet helemaal overeenkwam met wat zij bedoelde.

Fragment 4 is een voorbeeld van een samengestelde TCU. Het fragment laat een *als X-dan Y* collaborative completion zien. De spreker begint in dit geval met de preliminaire beurtcomponent *als* en de hoorder maakt het af door het *dan*-deel te produceren. Samen hebben zij de beurtopbouweenheid compleet gemaakt.

(4) [Fragment uit Scholman 2012]

47	Manon	en die andere dat heet de blooming tea assorti
48		en dat is ehm
49		(1.0)
50		dat zijn tien bolletjes van thee
51		(0.7)
52		→ en als je m dan in ehm:::
53		in heet water doet
54		(0.8)
55		[dan
56	Katie	→ [dan komt er een bloem uit
57	Manon	ja

De beurt van Manon bestaat uit meerdere beurtopbouweenheden. Dit wordt ook wel een meereenhedenbeurt genoemd (Mazeland, 2008). Deze meereenhedenbeurt kon ontstaan, omdat er op meerdere momenten geen beurtwisseling heeft plaatsgevonden. Zo is er niet van beurt gewisseld na het mogelijke voltooiingspunt in regel 47 en regel 50, niet na de aarzelingen in regel 48 en 52, maar ook niet na de stiltes in regel 49 en 51. Manon zet haar meereenhedenbeurt voort door in regel 52 de samengestelde zin *als-dan* te lanceren (Mazeland, 2008; Lerner, 1991). Met behulp van een *als*-deel claimt zij het spreekrecht, aangezien er een *dan*-deel geleverd moet worden. Volgens Lerner (1991) is het *als*-deel daarom een preliminaire

beurtcomponent. Blijkbaar is de productie van het *dan*-deel door de spreker Manon overbodig om de uiting te begrijpen, want de hoorder Katie maakt de beurt van Manon in regel 56 af. Katie accepteert de claim van het spreekrecht dus niet en begint haar beurt door het *dan*-deel te produceren. Op deze manier laat Katie zien hoe zij de voorafgaande beurten heeft begrepen. Zij signaleert dat zij op één lijn zit met haar gesprekspartner. Of met andere woorden, zij geeft aan dat ze begrijpt waar Manon het over heeft. Nu is het echter aan Manon om deze mogelijke voltooiing wel of niet te bevestigen. De beurt is inhoudelijk compleet want Manon accepteert de mogelijke voltooiing in regel 57 met 'ja'. Dit betekent dat de opeenvolgende bijdragen van de gespreksdeelnemers onderling van elkaar afhankelijk zijn en dat het onderwerp met succes kan worden afgerond.

AFFECTIEVE COLLABORATIVE COMPLETION

Fragment 5 laat een affectieve collaborative completion zien. De spreker Hannah vertelt dat ze net heeft gejogd en daarna een brownie heeft gegeten. Marlies reageert hierop door een oordeel te geven over de voorgaande uitingen. Op deze manier demonstreert zij hoe zij Hannah heeft begrepen.

(5) [Fragment uit Bastiaans1 2012]

174	Hannah	in ieder geval ik heb gejogd ↑jaa?
175	Marlies	nou hartstikke goed
176	Hannah	→ ik heb daarna wel weer brownie gegeten dus [ma dus wel weer eraan gegeten
177	Marlies	→ [°maar je hebt het eraf gejogd° dus dat mag
178		(1.0)
179	Hannah	ja::

In regel 176 produceert Hannah een uiting en Marlies tracht deze uiting voort te zetten in regel 177. Aangezien beide gespreksdeelnemers hun beurt voortzetten, vindt er een overlapping plaats. Hannah maakt haar eigen beurt af en Marlies begint haar beurt terwijl de huidige spreker nog aan het woord is. Syntactisch gezien zou de beurt van Hannah in regel 176 compleet kunnen zijn na 'ik heb daarna wel weer brownie gegeten', maar zij projecteert een vervolg met een *maar*-deel. Marlies reageert middenin de beurtopbouw eenheid van Hannah door een oordeel te geven. Dit oordeel doet dienst als een mogelijke voltooiing. Marlies is dus in staat te anticiperen op de lopende beurtopbouw eenheid van haar gesprekspartner. Volgens Lerner (1996) kan een anticiperende voltooiing worden gebruikt om een overeenstemming of een meningsverschil met

de huidige beurt van een spreker te demonstreren. Marlies laat met een anticiperende voltooiing in regel 177 zien op welke wijze ze de beurt van Hannah heeft geïnterpreteerd en dus ook hoe zij Hannah tot dan toe heeft begrepen. De voorgaande beurt van Hannah is echter niet de meest directe context. De uiting van Marlies verwijst immers naar de eerdere beurt van Hannah in regel 174. De poging van Marlies om de beurt van Hannah af te ronden is niet helemaal succesvol, want haar interpretatie komt niet overeen met wat Hannah bedoelde. Hoewel de gespreksdeelnemers beiden een andere voltooiing van de TCU produceren, heeft Hannah de demonstratie van begrip van Marlies wel geaccepteerd met 'ja:.'. Dit is te zien in regel 179.

In fragment 6 vertelt Kim aan Marieke wie zij de laatste tijd gezien heeft. Marieke toont haar begrip door een oordeel te geven over de voorgaande uitingen van Kim. Zij reageert op Kim in regel 83 met een affectieve collaboratieve beurtaanvulling.

(6) [*Fragment uit Mertens4 2012*]

78	Kim	En vorige week toen ik er was op zondag
79		=Ook zijn andere clubgenoot
80		Dus die heb ik ook al gezien
81		→ En op de ringvaart heb ik er ook al weer twee gezien
82		Dus
83	Marieke	→ Ohja [je kent er genoeg
84	Kim	[()
85		Dus ik vermaak me denk ik wel
86	Marieke	Oke leuk

De uitingen van Kim in regel 78 tot en met 81 omtrent wie zij heeft gezien, verwijzen naar verschillende gelegenheden. Zij vertelt in een meereenhedenbeurt wie zij de laatste tijd gezien heeft, maar deze beurt is niet compleet met alleen deze verwijzingen. Volgens Pomerantz (1984) is er namelijk een conclusie nodig. Zij doelt daarmee op een samenvatting van het gevoel of de ervaring van een spreker. In regel 82 projecteert Kim een vervolg op haar beurt door het woordje 'dus' te produceren, maar Marieke neemt de beurt van Kim in regel 83 over op het punt waarop zij kan laten zien dat zij de beurt van Kim voldoende begrepen heeft. Dit doet zij door aan het begin van haar beurt een beurtinstaptechniek te gebruiken, namelijk 'ohja'. Zij reserveert op deze manier beurtruimte en kan vervolgens een oordeel geven over de voorgaande uitingen. Marieke levert een mogelijke voltooiing en claimt zo dat zij kennis heeft over datgene waar ze een oordeel over geeft. Ook laat zij op deze manier zien dat zij actief deelneemt aan het gesprek. In regel 85 vervolgt Kim haar beurt met 'dus ik vermaak me denk ik wel'. Kim heeft de mogelijke voltooiing van Marieke dus niet geaccepteerd, want in regel 85

maakt zij haar eigen beurt af door eerst het woordje ‘dus’ te herhalen en vervolgens een conclusie te geven. In bovenstaand fragment maken de gespreksdeelnemers de beurt verschillend af. Dit is niet problematisch, want volgens Sacks (2002) kan gesproken worden over mogelijke zinnen en mogelijke uitingen. Hiermee bedoelt hij dat een eerder gedane uiting meerdere mogelijkheden kan actualiseren. In regel 86 reageert Marieke bevestigend op Kim door een evaluatie te geven, namelijk ‘oke leuk’, en geeft zij aan dat zij begrijpt waar Kim het over heeft.

Fragment 7 heeft betrekking op een gesprek tussen twee vriendinnen. Zij bespreken de aanschaf van een nieuwe laptop. Het fragment laat zien hoe de hoorder Annet de beurt van de spreker Roos afmaakt. De mogelijke voltooiing heeft betrekking op een oordeel over de laptop. Annet laat op deze manier niet alleen zien hoe zij Roos heeft begrepen, maar ook dat zij het met haar eens is.

(7) [*Fragment uit Naber1 2012*]

92	Roos	okee >volgens ↑mij is dat wel een< goed merk toch
93		→ nouja jij zal het beter weten dan ik °maar hhuh° [.hh
94	Annet	[na:h
95		→ qua specificaties is ie op zich prima.
96	Roos	ja: (.) en doe je gewoon een zwarte?

De beurt van Roos in regel 93 zou in principe syntactisch compleet kunnen zijn na ‘nou ja jij zal het wel beter weten dan ik’, maar Roos zet haar beurt voort door het woordje ‘maar’ te produceren. Roos kan haar beurt zelf niet afmaken, want Annet overlapt haar en neemt de beurt over in regel 94. Dit kan zij doen omdat Roos iets langzamer is gaan praten en een vorm van aarzeling heeft laten zien, namelijk ‘hhuh .hh’ (Mazeland, 2008). Bovendien weet Annet dat zij de aangesprokene is, aangezien Roos in regel 93 het woordje ‘jij’ gebruikt en er verder geen andere gespreksdeelnemer is. Annet anticipeert op de voorgaande beurten van Roos door een mogelijke voltooiing te leveren en continueert zo de huidige TCU. Zij geeft een oordeel over de laptop en kan op deze manier laten zien dat zij het eens is met de spreker Roos. De referent ‘ie’ die Annet gebruikt bij haar mogelijke voltooiing in regel 94, verwijst naar de referent ‘dat’ in regel 92. Oftewel, er is een tweede oordeel dat verwijst naar een eerder oordeel. Dit betekent dat er sprake is van een ‘second assessment’. Of met andere woorden, een tweede oordeel (Pomerantz, 1984). Annet laat zo zien dat zij aandacht heeft voor het eerste oordeel, dit is in dit geval ‘volgens mij is dat wel een goed merk toch’, en geeft vervolgens een eigen beoordeling, namelijk ‘qua specificaties is ie op zich prima’. In regel 96 bevestigt Roos de mogelijke voltooiing

van Annet met 'ja: (.)'. Roos heeft de beurt van Annet succesvol afgemaakt en daarom kan er gesproken worden van een collaborative completion.

CONCLUSIE

De focus van dit onderzoek ligt op hoe gespreksdeelnemers aan elkaar laten zien wat zij begrijpen en weten. Het *doen* van begrijpen wordt onderzocht met behulp van het fenomeen collaborative completion. Als ik het over een collaborative completion heb, dan heb ik het over het construeren van een beurt door twee (of meerdere) sprekers. Een hoorder anticipeert dan op een spreker door de huidige beurt van een spreker te voltooien. Op deze manier continueert een hoorder de geprojecteerde TCU tot dan toe met een mogelijke voltooiing. Een hoorder kan een mogelijke voltooiing op meerdere manieren vormgeven en daarom heb ik mij in mijn analyse geconcentreerd op twee verschillende vormen van een collaborative completion. Ik heb een onderscheid gemaakt tussen een inhoudelijke en een affectieve collaborative completion, waarbij het verschil voornamelijk te vinden is in het inhoudelijk aanvullen bij een inhoudelijke collaborative completion en het geven van een oordeel of evaluatie bij een affectieve collaborative completion.

Uit de analyse blijkt dat hoorders verschillende dingen kunnen laten zien met het opperen van een mogelijke voltooiing. Zo laat een hoorder zien dat hij een spreker heeft begrepen als hij een uiting inhoudelijk aanvult en dat hij het eens is met een spreker als hij een oordeel of een evaluatie geeft. Een hoorder toont zijn deelname door een oordeel of een evaluatie te geven en claimt zo dat hij kennis heeft over datgene waar hij een oordeel of evaluatie over geeft (Pomerantz, 1984). Door een affectieve collaborative completion te produceren, impliceert een hoorder dus dat hij de spreker heeft begrepen, terwijl dat andersom niet zo is. Dat wil zeggen dat het produceren van een inhoudelijke collaborative completion niet direct betekent dat een hoorder het eens is met een spreker.

Door een mogelijke voltooiing te produceren, kunnen hoorders laten zien hoe zij een spreker hebben begrepen. Maar wanneer zijn hoorders in staat dit te doen? Of met andere woorden, op welke momenten komen collaborative completions voor? Lerner (1996) zegt hier het volgende over:

“One feature of many recognition point entries is that they are done not merely as responses to a forecasted complete TCU, but are used in circumstances where it would be felicitous to pre-empt the current speaker’s utterance before completion – i.e. to forestall the action that is currently underway and recognizable as part of the TCU’s projectability.”

Een mogelijke voltooiing kan volgens Lerner (1996) dus op verschillende momenten worden ingezet en dit blijkt tevens uit de analyse. Zo laat de analyse zien dat een hoorder kan anticiperen op een spreker door de beurt te voltooien als de spreker een vorm van twijfel heeft laten zien of als een spreker het eerste deel van een samengestelde zin heeft gelanceerd. Uit de analyse blijkt tevens dat een collaborative completion voornamelijk wordt gedaan door een spreker te overlappen. Enkele fragmenten uit de analyse laten zien dat een hoorder een spreker overlapt door een of meerdere woorden van de voorgaande uiting te herhalen, maar dit is geen vereiste voor een overlapping. Het is van belang om te realiseren dat een herhaling niet direct laat zien dat een hoorder iets heeft begrepen (Sacks, 1992). Een herhaling bij een collaborative completion blijkt een manier te zijn om de beurt van een spreker over te nemen.

De vraag is nu: ‘wat doen gespreksdeelnemers extra door iets als een collaborative completion te doen en niet als een respons?’. Een collaborative completion is bedoeld als een voorstel op wat een ander zou gaan zeggen en is dus niet geformuleerd als een vraag waarin een spreker wordt uitgenodigd om de mogelijke voltooiing te accepteren of af te wijzen (Lerner, 1991, 1996). Uit de analyse blijkt echter dat een spreker een dergelijke voltooiing opvat als een actie van een hoorder die moet worden geaccepteerd of afgewezen. In de meeste gevallen reageert een spreker namelijk op een mogelijke voltooiing door deze wel of niet te accepteren. Als de mogelijke voltooiing wordt geaccepteerd, zijn de opeenvolgende bijdragen van de gespreksdeelnemers onderling van elkaar afhankelijk en kan een onderwerp worden afgerond. Gespreksdeelnemers signaleren hiermee dat er sprake is van een gedeelde betekenis. Wanneer een mogelijke voltooiing niet direct wordt geaccepteerd, blijkt de spreker zijn beurt weer te vervolgen en eventueel meer informatie te geven over zijn voorgaande beurt.

Op basis van de resultaten kan ik concluderen dat een hoorder met behulp van een collaborative completion kan demonstreren hoe hij een spreker heeft begrepen. Als een hoorder een mogelijke voltooiing produceert voor de huidige beurt van een spreker, laat hij hierbij twee dingen zien. Hij claimt dat hij de voorgaande beurtopbouw eenheden van de spreker heeft begrepen en geeft hier tevens bewijs voor door een poging te doen om de beurt af te maken.

Een collaborative completion laat dus zien hoe een hoorder de beurtopbouw eenheid van een spreker tot dan toe heeft begrepen en geeft tevens een analyse weer van de mogelijke voltooiing. Dit betekent dat een mogelijke voltooiing op zo'n manier ontworpen is dat het dienst zal doen als een deel van, ofwel een toevoeging aan, een huidige beurt. Een hoorder toont hiermee dus aan dat hij een spreker dusdanig heeft begrepen, dat hij zelfs kan voorspellen hoe de beurt zal eindigen.

DISCUSSIE

Volgens Lerner (1991, 1996) en Sacks (1992) is een collaborative completion bedoeld als een voorstel op wat een ander zou gaan zeggen. Ik heb mij in dit onderzoek geconcentreerd op dergelijke voorstellen. Hierbij heb ik gekeken naar het systematische karakter van een inhoudelijke en affectieve collaborative completion. Uit mijn analyse blijkt dat een hoorder met een collaborative completion kan laten zien dat hij een spreker heeft begrepen of dat hij het met een spreker eens is. Wat de hoorder laat zien, ligt aan de vorm die hij gebruikt. Ik heb hierbij slechts twee vormen onderscheiden en niet gekeken naar andere vormen van collaborative completions. Dit betekent dat vervolgonderzoek zich hierop zou kunnen richten. De collaborative completions in mijn onderzoek laten bovendien zien hoe gespreksdeelnemers begrijpen doen, maar er zou ook gekeken kunnen worden of er vormen van collaborative completion bestaan die niet direct begrip laten zien.

Zoals eerder vermeld, is de relatie tussen begrijpen doen en collaborative completions in deze scriptie onderzocht. Er kan echter ook gekeken worden naar andere aspecten van een collaborative completion. Hoewel ik heb geanalyseerd wanneer een collaborative completion kan worden ingezet, was dit niet mijn hoofdzaak. Ik heb mij gericht op de lokale organisatie van een gesprek, dus beurt voor beurt. Vervolgonderzoek zou kunnen kijken naar de globale organisatie van een conversatie, oftewel waar in een conversatie collaborative completions precies voorkomen. Ook zou vervolgonderzoek zich kunnen richten op de vraag of het gebruik van collaborative completions verschilt tussen mannen en vrouwen of tussen verschillende groepen taalgebruikers.

Kortom, deze scriptie tracht inzicht te geven in hoe begrijpen wordt gedaan. Aangezien mensen voortdurend bezig zijn om intersubjectiviteit tot stand te brengen, is het van belang om te kijken

hoe dat wordt gedaan. Mijn analyses kunnen, zoals ik hierboven gesuggereerd heb, bijdragen aan verder onderzoek. En zoals Sacks (1992) mooi verwoordt: “If understanding isn’t there, then there’s nothing much going on”.

LITERATUURLIJST

- Edwards, D. (1997). *Discourse and Cognition*. London: Sage.
- Houtkoop, H. & Koole, T. (2008). *Taal in actie*. Bussum: Coutinho.
- Koole, T. (2010). Displays of epistemic access. Student responses to teacher explanations, *Research on Language and Social Interaction*, vol. 43, issue 2, 183-209.
- Koole, T. (2012). The epistemics of student problems in a multi-lingual class, *Journal of Pragmatics*, 44, 1902-1916.
- Lerner, G. H. (1991). On the syntax of sentences-in-progress, *Language in Society*, 20, 441-458.
- Lerner, G. H. (1996). On the semi-permeable character of grammatical units in conversation: conditional entry into the turn space of another speaker, In E. Ochs, E. A. Schegloff & S. A. Thompson (red.), *Interaction and grammar* (pp. 238-276). Cambridge: Cambridge University Press.
- Lerner, G. H. (2004). Collaborative turn sequences, In G.H. Lerner (red.), *Conversation Analysis: Studies from the first generation* (pp. 225-256). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Mazeland, H. (2008). *Inleiding in de conversatieanalyse*. Bussum: Coutinho.
- Pomerantz, A. (1984). Agreeing and disagreeing with assessments: some features of preferred/dispreferred turn shapes, In J. Maxwell Atkinson & J. Heritage (red.), *Structures of social action: studies in conversation analysis* (pp. 57-101). Cambridge: Cambridge University Press.
- Sacks, H. (1992). *Lectures on Conversation*. Oxford: Blackwell.
- Sacks, H. Schegloff, E. A., Jefferson, G. (1974). A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation, *Language*, vol. 50, issue 4, 696-735.
- Schegloff, E. A. (1996). Turn organization: one intersection of grammar and interaction, In E. Ochs, E. A. Schegloff & S. A. Thompson (red.), *Interaction and grammar* (pp. 52-133). Cambridge: Cambridge University Press.